

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ

ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Թիվ 2-3(60-61)
2013 թ.

Գլխավոր խմբագիր՝
ի.գ.թ., պրոֆ. Լևոն Օհանյան
Խմբագրական խորհուրդ

Սամվել Դիլբանդյան -

ի.գ.դ., գլխավոր խմբագրի տեղակալ

Դավիթ Մելքոնյան -

ի.գ.թ., պատասխանատու քարտուղար

Գևորգ Դանիելյան - ի.գ.դ.

Հարություն Խաչիկյան - ի.գ.դ.

Արմեն Հայկյանց - ի.գ.դ.

Գագիկ Համբարձումյան

Արթուր Վաղարշյան - ի.գ.դ.

Սերգեյ Առաքելյան - ի.գ.թ.

Վիգեն Քոչարյան - ի.գ.թ.

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
ՀՀ իրավաբանների միություն

Խմբագրության հասցեն՝

ՀՀ, 0025 Երևան,

Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ

իրավագիտության ֆակուլտետ:

Հեռ. 55-77-92

*Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝ համամիտ
չլինելով հեղինակների
տեսակետներին:*

*10 համակարգչային էջից ավելի
չպատվիրված նյութերը չեն
ընդունվում:*

e-mail: a_petrosyan@ysu.am

Դասիչ՝ 77771

Տպագրական 7 մամուլ

Գրանցման թիվը՝ 798

Տպաքանակը՝ 500

Գինը՝ պայմանագրային

Հանձնված է շարվածքի

18.08.2013

Հանձնված է տպագրության

24.09.2013

СОЮЗ ЮРИСТОВ
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

**ГОСУДАРСТВО
И
ПРАВО**

Номер 2-3 (60-61)
2013 г.

Главный редактор:
к.ю.н., проф. Левон Оганян

Учредитель и издатель:
Союз Юристов РА

Редакционный совет

Самвел Дилбандян -

д.ю.н., зам. главного редактора

Давид Мелконян -

к.ю.н., ответственный секретарь

Геворг Даниелян - д.ю.н.

Арутюн Хачикян - д.ю.н.

Армен Айкянц - д.ю.н.

Гагик Амбарцумян

Артур Вагаршян - д.ю.н.

Сергей Аракелян - к.ю.н.

Виген Кочарян - к.ю.н.

Адрес редакции:

РА, 0025 Ереван,

ул. Алека Манукяна 1,

юридический факультет ЕГУ.

Тел.: 55-77-92

e-mail: a_petrosyan@ysu.am

8 усл. печ. л.

Тираж: 500

Сдано в набор 18.08.2013

Подписано к печати 24.09.2013

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱՆՔՆԵՐ

ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Սանվել Դիլբանդյան

ԱՆՉԱՓԱՅԱՍ ԿԱՍԿԱԾՅԱԼՆԵՐԻ ԵՎ ՍԵՂԱԴՐՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 10

Գևորգ Բաղդասարյան

ՏԱՐԲԵՐԱԿԱԾ ՎԱՐՈՒՅԹՆԵՐՆ ԸՍՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ 16

Նելի Աղաբաբյան

ԱՆՉԱՓԱՅԱՍՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՔՐԵԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ 28

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Սերգեյ Առաքելյան, Գոռ Ալոյան

ԲՈՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԴԵՄ ՈՒՂԴԱԾ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԻ ՀԱՏԿԱՆԻՇ..... 37

Վազգեն Շահնազարյան

ՄԱՔՍԱՆԵՆԳՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՑԱԿԱԶՄԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 45

Արա Ֆիդանյան

ՀԱՆՑԱՆՔ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՆՉԱՆՑ ՀԱՆՁՆԵԼՈՒ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԴԵՐԸ ԵՎ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ 50

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Տիգրան Մարկոսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱՐԸ.....59

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Евгения Никогосян

ПРОБЛЕМА КЛАССИФИКАЦИИ ЛИЧНЫХ НЕИМУЩЕСТВЕННЫХ (МОРАЛЬНЫХ) ПРАВ АВТОРА.....68

Արսեն Թավադյան

ՀԱՎԱՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ՀԱՄԱՉԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԴՐՍԵՎՈՐՄԱՆ ՉԵՎԵՐԸ.....76

Gholam Reza Shirazi

MARRIAGE, AN EXCEPTIONAL CONTRACT.....87

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Տիգրան Գրիգորյան

ՀՀ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՄ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇԻՆ94

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Սլավիկ Պողոսյան

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ԱՆՉԵՌՆԱԽԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....102

Արև Ղազարյան

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԵՎ ԶԲԱՂՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐՈՒՄ ՀԱՇՄԱՆԴԱՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԱՆՉԱՆՑ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՆԵՐԱՌՄԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 111

Անահիտ Եսայան

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՎԵՃԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ122

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՎԵՐԱՆԱՅՄԱՆ ԲՈՂՈՔԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԸ

ՏԻՊՐԱՆ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ

*ՀՀ ֆինանսների նախարարության
իրավաբանական վարչության պետի
տեղակալ, ԵՊՀ քաղաքացիական
դատավարության ամբիոնի ասիստենտ,
իրավ. գիտ. թեկնածու*

Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման վարույթի՝ որպես քաղաքացիական դատավարության փուլի, ինքնուրույնությունը պայմանավորված է ոչ միայն վերանայման հիմքերով, օբյեկտներով, ժամկետներով և այլ հատկանիշներով, այլև գործի քննության դատավարական կարգով¹: Դա բխում է այն իրողությունից, որ քննարկվող վարույթում դատարանի հիմնական խնդիրը ոչ թե գործի ըստ էության քննությունն է կամ ստորադաս ատյանի կողմից թույլ տրված դատական սխալների վերացումը, այլ նոր երևան եկած հանգամանքների առկայության կամ բացակայության պարզումն է:

Պետք է նշել, որ գործող քաղաքացիական դատավարության օրենսդրությունը մինչև «ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություն և լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի մայիսի 20-ի թիվ ՀՕ-94-Ն օրենքի² ընդունումը այս հարցի կապակցությամբ նախատեսում էր առանձին կարգավորում: Մասնավորապես, «Դիմումի քննության կարգը» վերտառությամբ 204¹⁷-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում էր, որ. «Դատարանը դատական նիստում լսում է նոր երևան եկած հանգամանքների վերաբերյալ դիմում ներկայացրած անձի հիմնավորումները և պահանջը, ինչպես նաև գործին մասնակցող

անձանց դիրքորոշումը դատական ակտի վերանայման կապակցությամբ»: Նույն հոդվածի 2-րդ մասում նաև նախատեսված էր, որ դատական նիստի ժամանակի և վայրի մասին պատշաճ ձևով ծանուցված դիմողի կամ գործին մասնակցող անձանց չներկայանալն արգելք չէ գործի քննության համար:

Մինչդեռ նշված օրենքի ընդունմամբ, որով ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքը³ (այսուհետ կրճատ՝ ՔԴՕ) լրացվեց «Դատական ակտը նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով վերանայելու վարույթը» վերտառությամբ նոր՝ երրորդ³ բաժնով, օրենսդիրը ՔԴՕ կարգավորումից դուրս թողեց նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման բողոքի քննության հատուկ կանոնակարգումը և սահմանափակվեց միայն ՔԴՕ 204.38-րդ հոդվածի 1-ին մասի ընդհանրական կանոնի ամրագրմամբ, ըստ որի. «Եթե սույն բաժնով նախատեսված չեն հատուկ կանոններ, ապա նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման վարույթի վրա տարածվում են սույն օրենսգրքի ընդհանուր կանոնները»:

Դատավարական օրենքի նման ձևակերպումը, ինչպես արդարացիորեն նշում է Ռ. Գ. Պետրոսյանը, դատական ակտերը նոր երևան եկած հանգամանքներով վերանայող վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարանների թելադրում են ղեկավարվել իրենց բուն գործունեությունը կանոնակարգող վերաքննիչ և վճռաբեկ վարույթները կարգավորող ՔԴՕ չորրորդ և հինգերորդ բաժինների դրույթներով⁴: Ընդ որում, պետք է նկատի ունենալ, որ օրենսդիրը և՛ վերաքննիչ, և՛ վճռաբեկ դատարաններում սահմանել է գործի քննության գրեթե միևնույն դատավարական կարգը՝ որպես հիմք ընդունելով վճռաբեկ դատարանում գործի

ՔԱՂԱՔԱՑԻՎԱԿԱՆ

ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

քննության կանոնները: Մասնավորապես, ՔԴՕ 217-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն. «Վերաքննիչ դատարանում գործի քննությունն իրականացվում է վճռաբեկ դատարանում գործի քննության կանոններով, եթե սույն բաժնով այլ կանոններ նախատեսված չեն»: Հետևաբար, նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման բողոքների քննության դատավարական կարգը անհրաժեշտ է պարզաբանել վճռաբեկ դատարանում գործի քննության կարգը սահմանող դատավարական կանոնների տեսանկյունից՝ հաշվի անելով վերաքննիչ վարույթի առանձնահատկությունները:

Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման վարույթ հարուցելու մասին որոշում կայացնելուց հետո դատարանը պարտավոր է կատարել որոշակի գործողություններ, որոնք ուղղված են առաջին իսկ դատական նիստում գործի ճիշտ քննության ապահովմանը⁶: Այսպես, բողոքը գործի քննությանը նախապատրաստելու նպատակով ՔԴՕ-ն սահմանում է, որ վերանայման վարույթի հարուցումից հետո դատարանի դատական կազմի դատավորները ծանոթանում են բողոքին և գործի մյուս նյութերին: Իսկ դատական կազմի այն անդամը, ում դատարանի նախագահը հանձնարարել է դատական նիստում զեկուցել գործը, պարտավոր է ոչ միայն մանրակրկիտ ուսումնասիրել գործը՝ ծանոթանալ բողոքին, գործի մյուս նյութերին, այլև զեկուցում պատրաստել դատական նիստի համար (ՔԴՕ 237-րդ հոդվ., 1-ին մաս):

Դատական ակտի վերանայման բողոքը գործի քննությանը պատշաճ նախապատրաստելու տեսանկյունից չի կարելի թերագնահատել նաև գործում գտնվող բողոքի պատասխանի ուսումնասիրության կարևորությունը, քանի որ այն բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների վերաբերյալ

գործին մասնակցող այլ անձանց դիրքորոշումն է:

Հարկ է նշել, որ ՀՀ նախկին քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրքը չէր նախատեսում նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման դիմումի պատասխան ներկայացնելու դատավարական կարգը⁶: Ի տարբերություն նախկին իրավակարգավորման՝ գործող դատավարական օրենսդրությունը թեկուզև վերաքննիչ և վճռաբեկ վարույթների դրույթների միջոցով ամրագրել է գործին մասնակցող այլ անձանց՝ բողոքի պատասխան ներկայացնելու իրավունքը: Մասնավորապես, ՔԴՕ 212-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն. «Գործին մասնակցող անձը, վերաքննիչ բողոքի պատճենն ստանալուց հետո՝ երկշաբաթյա ժամկետում, իրավունք ունի պատասխան ուղարկելու վերաքննիչ դատարան և գործին մասնակցող այլ անձանց»: Իսկ նույն օրենսգրքի 235-րդ հոդվածի 1-ին մասը սահմանում է, որ գործին մասնակցող անձը, ստանալով վճռաբեկ բողոքի պատճենը, մինչև գործի քննությունն իրավունք ունի իր պատասխանն ուղարկելու վճռաբեկ դատարան և գործին մասնակցող անձանց:

Նշված նորմերի համեմատության դեպքում դժվար չէ նկատել, որ դրանց միակ տարբերությունը բողոքի պատասխան ներկայացնելու համար սահմանված ժամկետների մեջ է: Այսինքն՝ եթե վերանայման բողոքը վերաքննիչ դատարանի կողմից քննվելու դեպքում գործին մասնակցող անձը բողոքի պատասխան կարող է ներկայացնել բողոքի պատճենը ստանալուց հետո՝ երկշաբաթյա ժամկետում, ապա վճռաբեկ դատարանի պարագայում՝ իր այդ իրավունքից կարող է օգտվել մինչև գործի քննությունը սկսելը:

Սակայն կարծում ենք, որ հարցի մնան կարգավորումը այնքան էլ արդարացված չի թվում: Խոսքն ամենից առաջ այն մասին է, որ օրենսդիրը նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման բողոքը վերաքննիչ դատարանին

հասցեագրվելու դեպքում բողոքի պատասխանը ներկայացնելու համար նախատեսված երկշաբաթյա ժամկետի հաշվարկի սկիզբ է համարում բողոքի պատճենը ստանալու օրը: Եվ քանի որ դատական ակտի վերանայման հարցը լուծելու համար ՔԴՕ-ն սահմանել է մեկամսյա ժամկետ, ապա չեն բացառվում այնպիսի իրավիճակները, երբ գործին մասնակցող անձի կողմից բողոքի պատասխան ներկայացնելուց հետո դատարանը կայացնի դատական ակտի վերանայման բողոքը վերադարձնելու մասին որոշում:

Նման պայմաններում ակնհայտ է, որ այդ մասով առկա իրավակարգավորումը չի բխում դատական խնայողության սկզբունքից, քանի որ գործին մասնակցող այլ անձանց կողմից բողոքի պատասխան ներկայացնելը, փաստորեն, կարող է լինել նաև ապարդյուն: Ավելին, այն կարող է նաև վնաս պատճառել գործին մասնակցող այլ անձանց գույքային շահերին, քանի որ դատական ակտի վերանայման վարույթի չհարուցման պարագայում չի կարող լուծվել նաև բողոքի պատասխան ներկայացնելու կապակցությամբ գործին մասնակցող անձանց դատական ծախսերի բաշխման հարցը: Հավանաբար այս հանգամանքներն է նկատի ունեցել օրենսդիրը, երբ ՀՀ վարչական դատավարության օրենսգրքի⁷ 117.7-րդ հոդվածում վերաքննիչ բողոքի պատասխան ներկայացնելու երկշաբաթյա ժամկետի հաշվարկի սկիզբ է համարել ոչ թե բողոքը, այլ այն վարույթ ընդունելու մասին որոշումը ստանալու օրը:

Որոշակի տարակուսանքի տեղիք է տալիս նաև վճռաբեկ դատարանի կողմից դատական ակտը վերանայելիս բողոքի պատասխան ներկայացնելու համար մինչև գործի քննությունը սկսելը ժամկետի ամրագրումը: Իհարկե, այն, ի տարբերություն վերաքննիչ դատարանի կողմից դատական ակտի վերանայման, հնարավորություն է տալիս խուսափելու վերը նշված խնդիրներից: Սակայն մյուս կողմից կարող

է ստացվել այնպես, որ գործին մասնակցող անձը բողոքի պատասխանը ներկայացնի գործի քննությունից բառացիորեն մի քանի ժամ առաջ: Իսկ այդ հանգամանքը հնարավորություն չի տա գործին մասնակցող այլ անձանց, այդ թվում՝ բողոք բերած անձին, ծանոթանալու պատասխան ներկայացրած անձի դիրքորոշմանը՝ գործին մասնակցող այլ անձանց բողոքի պատասխանը ուղարկելու ՔԴՕ 235-րդ հոդվածի 1-ին մասի պահանջը դարձնելով հռչակագրային և խախտելով կողմերի իրավահավասարության սկզբունքը:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ գտնում ենք, որ անհրաժեշտ է ՔԴՕ առանձին դրույթով սահմանել նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման բողոքի դեմ գործին մասնակցող այլ անձանց կողմից բողոքի պատասխան ներկայացնելու դատավարական կարգը: Նման դիրքորոշման օգտին է խոսում նաև նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման բողոքի դեմ բողոքի պատասխան ներկայացնելուն վերաբերող այլ խնդիրները:

Մասնավորապես, հայտնի է, որ քաղաքացիական դատավարությունը, ի թիվս այլ սկզբունքների, իրականացվում է մրցակցության սկզբունքին համապատասխան, որը ենթադրում է գործին մասնակցող յուրաքանչյուր անձի իրավունքը և միաժամանակ պարտականությունը՝ ապացուցել այն հանգամանքների առկայությունը, որոնք ընկած են իր պահանջների և առարկությունների հիմքում⁸: Այստեղից հետևում է, որ բողոք բերած անձն է կրում նոր երևան եկած հանգամանքների առկայության ապացուցման պարտականությունը, իսկ այն դեպքում, երբ գործին մասնակցող անձը իր կողմից ներկայացված պատասխանում վկայակոչում է որոշակի հանգամանքներ, ապա դրանց ապացուցման բեռն էլ կրում է հենց վերջինս: Ընդ որում, այդ հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը վիճելի մնալու բացասական հետևանքներն էլ օրենսդիրը դրել է հենց ա-

ՔԱՂԱՔԱՑԻՎԱԿԱՆ**ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

պացուցման բեռը կրող անձի վրա (ՔԴՕ 48-րդ հոդվ., 6-րդ մաս):

Սակայն եթե գործող դատավարական օրենսդրությունը ոչ միայն հնարավորություն է տալիս, այլև բողոքը վերադարձնելու սպառնալիքով պարտավորեցնում է բողոք բերած անձին բողոքին կից ներկայացնել նաև նոր երևան եկած հանգամանքների առկայությունը հիմնավորող ապացույցներ, ապա նույնը չի կարելի ասել բողոքի պատասխանի կապակցությամբ: Այլ կերպ ասած՝ ՔԴՕ-ն մի կողմից սահմանում է բողոքի պատասխան ներկայացրած անձի պարտականությունը՝ ապացուցելու վկայակոչած հանգամանքները, իսկ մյուս կողմից չի նախատեսում այդ պարտականությունը կատարելու, այսինքն՝ բողոքի պատասխանին ապացույցներ կցելու իրավական հնարավորություն (ՔԴՕ 212-րդ և 235-րդ հոդվ.):

Մինչդեռ իրերի նման դրությունը համատեղելի չէ ոչ միայն կողմերի մրցակցության, այլև նրանց իրավահավասարության սկզբունքի հետ: Գաղտնիք չէ, որ կողմերի իրավահավասարության սկզբունքը սերտորեն կապված է մրցակցության սկզբունքի հետ, քանի որ առանց իրավահավասարության գործին մասնակցող անձինք լիարժեք մրցակցել չեն կարող: Դա բխում է նրանից, որ կողմերի իրավահավասարության սկզբունքը հիմնվում է ինչպես նրանց լսված լինելու իրավունքը («Audiatur et altera pars» - «Թող լսված լինի մյուս կողմը») ապահովելու, այնպես էլ մրցակցող կողմերի դատավարական միջոցների հավասարության («Non debet actori licere quod reo non permittitur» - «Զի կարելի հայցվորին թույլատրել այն, ինչն արգելված է պատասխանողին») երաշխավորման վրա⁹: Այս մոտեցումը իր արտացոլումն է գտել նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային իրավունքում, որի համաձայն. «Կողմերի ի-

րավահավասարության սկզբունքը՝ կողմերի միջև արդարացի հավասարակշռության իմաստով, «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի 1-ին մասով երաշխավորված արդար դատաքննության հիմնական տարրերից մեկն է և պահանջում է, որ յուրաքանչյուր կողմին տրամադրվի ողջամիտ հնարավորություն՝ ներկայացնելու իր գործն այնպիսի պայմաններում, այդ թվում՝ ապացույցներ ներկայացնելու, որոնք նրան իր հակառակորդի նկատմամբ չեն դնի էականորեն նվազ բարենպաստ վիճակում»¹⁰:

Վերոշարադրյալի հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման վարույթում ապացույցներ ներկայացնելու իրավական հնարավորությամբ պետք է օժտված լինեն ոչ միայն բողոք բերած անձը, այլև բողոքի դեմ պատասխան ներկայացրած գործին մասնակցող այլ անձինք: Ըստ որում, հարկ է նկատի ունենալ, որ քննարկվող վարույթի նախկին իրավակարգավորումը թեկուզև ոչ ուղղակի նախատեսում էր այսպիսի հնարավորություն: Նման եզրահանգման համար հիմք է ընդունվում ՔԴՕ 204¹⁶-րդ հոդվածի 2-րդ 4-րդ կետը, որտեղ խոսվում էր դիմումի պատասխանում դրան կցվող փաստաթղթերի ցանկը նշելու անհրաժեշտության մասին:

Դատական ակտի վերանայման բողոքը գործի քննությանը նախապատրաստելուն ուղղված գործողությունները կատարելուց հետո դատարանը ձեռնամուխ է լինում դատական նիստում այն քննելուն: Այսինքն՝ նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման բողոքի քննության դատավարական ձևը դատական նիստն է¹¹:

Գործի քննությունը, ընդհանուր կանոնի համաձայն, իրականացվում է դեմբաց նիստում: Սակայն բոլոր այն դեպքերում, երբ դեմբաց նիստում բողոքի քննությունը կա-

րող է հակասել գաղտնիքների (պետական, ծառայողական և այլն) պահպանության շահերին, դատարանը կարող է այն քննել դեմփակ միստում¹²: Գործը դեմփակ միստում քննելու մասին դատարանը պետք է կայացնի որոշում (ՔԴՕ 8-րդ հոդվ., 3-րդ մաս):

Գործին մասնակցող անձինք իրավունք ունեն ներկա գտնվելու դատական միստին, որոնք պատշաճ ձևով ծանուցվում են միստի ժամանակի և վայրի մասին: Բացատրություններ տալու անհրաժեշտության դեպքում դատարանն իրավունք ունի իր նախաձեռնությամբ դատական միստին կանչել բողոք բերած անձին և գործին մասնակցող այլ անձանց, սակայն նրանց չներկայանալը արգելք չէ գործի քննության համար:

Սահմանված ժամին նախագահողը բացում է դատական միստը և հայտարարում, թե ում բողոքով, որ դատարանի և որ դատական ակտի դեմ բերված բողոքով է քննվում գործը: Այնուհետև նախագահողը պարզում է դատական միստին ներկայացված անձանց ինքնությունը և ստուգում է ներկայացուցիչների լիազորությունները¹³:

Գործի քննությունը սկսվում է դատարանի դատական կազմի համապատասխան դատավորի զեկուցումով, որի ընթացքում զեկուցողը շարադրում է նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման բողոքի և դրա դեմ ներկայացված պատասխանի փաստարկները: Ձեկուցման իմաստը դրսևորվում է նրանում, որ և՛ գործը քննող դատարանը, և՛ գործին մասնակցող անձինք կարողանան հստակ պատկերացում կազմել գործի հանգամանքների, վերանայվող դատական ակտի էության, ինչպես նաև բողոքի և դրա դեմ ներկայացված բողոքի պատասխանի փաստարկների մասին:

Ձեկուցումը ավարտելուց հետո դատական կազմում ընդգրկված մյուս դատավորներին իրավունք ունեն հարցեր տալու զեկուցողն և գործին մասնակցող անձանց (ՔԴՕ 217-րդ հոդվ., 4-րդ մաս, 238-րդ

հոդվ., 1-ին մաս): Նման հարցերի կապակցությամբ գործին մասնակցող անձանց բացատրությունները լսելուց հետո, իսկ հարցերի բացակայության դեպքում զեկուցումից հետո դատարանը ավարտում է գործի քննությունը և հայտարարում դատական ակտի հրապարակման վայրը և ժամանակը: Ընդ որում, գործի քննության արդյունքում դատարանը կայացնում է որոշում, որի կայացման, հրապարակման, գործին մասնակցող անձանց հանձնելու և ուժի մեջ մտնելու հետ կապված հարաբերությունները և կարգավորվում են ՔԴՕ ընդհանուր դրույթներով:

Նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման բողոքի քննության գործող դատավարական կարգը սահմանող նորմերի ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս պնդել, որ օրենսդիրը որևէ հատուկ կանոն չի ամրագրել գործում առկա, այդ թվում՝ բողոքին կից ներկայացված ապացույցների հետազոտման և գնահատման վերաբերյալ: Ուստի օրինաչափ հարց է առաջանում, թե արդյոք դատարանը պետք է հետազոտի և գնահատի գործում առկա ապացույցները բողոքի հիմնավորվածությունը՝ պարզելու, այսինքն՝ նոր երևան եկած հանգամանքների առկայությունը կամ բացակայությունը հաստատելու համար:

Ինչպես հայտնի է, գործի լուծման համար էական նշանակություն ունեցող հանգամանքների առկայության կամ բացակայության մասին հավաստի և ճշգրիտ հետևությունների հանգելու միակ դատավարական միջոցը դատական ապացուցումն է, որը հնարավորություն է տալիս ապահովելու օրինական և հիմնավորված դատական ակտերի կայացումը: Ընդ որում, դատարանը գործի հանգամանքները կարող է հաստատել բացառապես օրենքով նախատեսված ապացուցման միջոցների օգնությամբ¹⁴:

Սակայն անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ գործում որևէ ապացույցի առկայությունը ինքնին չի ենթադրում դատարանի կող-

ՔԱՂԱՔԱՑԻՎԱԿԱՆ

ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

մից համապատասխան փաստի հաստատում: Դատարանը այդ նպատակով դեռևս պետք է անմիջականորեն ընկալի ապացույցի բովանդակությունը և միայն կատարված վերլուծությունների արդյունքում հանգի որոշակի հետևությունների: Այսինքն՝ դատական ապացուցման մաս են կազմում նաև ապացույցների հետազոտմանը և գնահատմանն ուղղված դատավարական գործողությունները¹⁶:

Շարադրվածի համատեքստում ակնհայտ է, որ առաջադրված հարցին պետք է տալ դրական պատասխան: Այլ կերպ ասած՝ գտնում ենք, որ առանց գործում առկա ապացույցների հետազոտման և գնահատման դատարանի կողմից նոր երևան եկած հանգամանքների առկայության կամ բացակայության մասին ցանկացած հետևություն խաթարում է դատական ապացուցման հիմքում ընկած ողջ տրամաբանությունը: Այդ իսկ պատճառով հիմնավոր է թվում դատավարական օրենքում համապատասխան լրացում կատարելու մասին Ա.Պ. Տոմինայի առաջարկությունը¹⁶: Նման եզրահանգումը բխում է նաև այն իրողությունից, որ ՀՀ սահմանադրական դատարանը ևս հատկապես կարևորել է նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման վարույթում ապացուցման գործընթացի հետ կապված սկզբունքների երաշխավորման անհրաժեշտությունը¹⁷:

Այսպիսով, կարելի է հանգել այն եզրակացությանը, որ նոր երևան եկած հանգամանքներով դատական ակտերի վերանայման բողոքի քննության դատավարական կարգը, որոշակի ընդհանրություններով հանդերձ, առանձնանում է ինչպես առաջին ատյանում գործի ըստ էության քննությունից, այնպես էլ վերաքննիչ և վճռաբեկ դատարաններում գործող ընթացակարգերից:

Հիմք ընդունելով վերոգրյալը՝ կարծում

ենք, որ անհրաժեշտ է ՔԴՕ-ն լրացնել հետևյալ բովանդակությամբ դրույթներով՝

1) «Հոդված 204.37². Դատական ակտի վերանայման բողոքի պատասխանը

1. Գործին մասնակցող անձը, նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման վարույթ հարուցելու մասին դատարանի որոշումը ստանալուց հետո՝ երկշաբաթյա ժամկետում, իրավունք ունի պատասխան ուղարկելու դատարան և գործին մասնակցող այլ անձանց:

2. Դատական ակտի վերանայման բողոքի պատասխանը ներկայացվում է գրավոր, որում նշվում են՝

1) դատարանի անվանումը, որին հասցեագրվում է պատասխանը.

2) պատասխանը ներկայացրած անձի և գործին մասնակցող անձանց անունները (անվանումները).

3) դատարանի անվանումը, որի կայացրած դատական ակտի դեմ բերվել է վերանայման բողոք, գործի համարը և դատական ակտի կայացման տարին, ամիսը, ամսաթիվը.

4) բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների վերաբերյալ դիրքորոշումը և դրա հիմնավորումները.

5) պատասխանին կցվող փաստաթղթերի ցանկը:

3. Ներկայացված պատասխանին կցվում է պատասխանը, իսկ ապացույցներ ներկայացվելու դեպքում՝ նաև ապացույցների պատճենները գործին մասնակցող այլ անձանց ուղարկելու ապացույցները:

4. Պատասխանը ստորագրում է այն ներկայացրած անձը կամ նրա ներկայացուցիչը: Ներկայացուցչի ստորագրած պատասխանին կցվում է նրա լիազորությունները հավաստող լիազորագիրը կամ այլ փաստաթուղթ, եթե այն տվյալ գործով նախկինում չի ներկայացվել»:

2) «Հոդված 204.37³. Դատական ակտի վերանայման բողոքի քննության կարգը

1. Դատական միստը սկսելու համար սահմանված ժամին նախագահողը բա-

ցում է դատական նիստը, հրապարակում դատարանի կազմը և քննության ենթակա գործը: Դատական նիստի քարտուղարը դատարանին զեկուցում է գործին մասնակցող անձանց՝ նիստին ներկա լինելու, չներկայացած անձանց պատշաճ կարգով ծանուցված լինելու մասին: Նիստի ժամանակի և վայրի մասին պատշաճ ձևով ծանուցված գործին մասնակցող անձանց չներկայանալը արգելք չէ բողոքի քննության համար:

2. Նիստը նախագահողը պարզում է դատական նիստին ներկայացած գործին մասնակցող անձանց ինքնությունը, ստուգում է ներկայացուցիչների լիազորությունները: Այնուհետև դատական նիստը նախագահողը պարզում է՝ ունեն արդյոք կողմերը միջնորդություններ մինչև բողոքի քննության սկիզբը:

3. Բողոքի քննությունը սկսվում է նախագահող դատավորի կամ կոլեգիալ կազմի դատավորի զեկուցումով, որի ընթացքում զեկուցողը շարադրում է բողոքի և բողոքի դեմ ներկայացված պատասխանի փաստարկները:

4. Ձեկուցումը ավարտելուց հետո դատարանը անցնում է գործում առկա ապացույցների հետազոտմանը, որն իրակա-

նացվում է առաջին ատյանի դատարանում ապացույցների հետազոտման կարգը սահմանող կանոններին համապատասխան:

5. Դատական կազմի դատավորները իրավունք ունեն հարցեր տալու դատական նիստին ներկա գործին մասնակցող անձանց, որից հետո բողոքի քննությունը համարվում է ավարտված, և հայտարարվում է դատական ակտը հրապարակելու վայրն ու ժամանակը»:

3) «**Հոդված 204.37⁴. Ապացույցների գնահատումը**

1. Դատական ակտի վերանայման բողոքի հիմքի առկայությունը կամ բացակայությունը պարզելու նպատակով դատարանը պարտավոր է գնահատել դատական նիստում հետազոտված ապացույցները և հաստատված համարելու նոր փաստ, եթե հետազոտված ապացույցների հիման վրա հնարավոր է հանգել նման եզրակացության:

2. Նոր երևան եկած կամ նոր հանգամանքներով դատական ակտի վերանայման վարույթում դատարանը ապացույցները գնահատում է սույն օրենսգրքի 53-րդ հոդվածով սահմանված կարգով»:

¹ Տե՛ս *Терехова Л.А.*, Право на исправление судебной ошибки как компонент судебной защиты. Дис. ... док. юрид. наук - Екатеринбург, 2008, էջեր 258-259:

² Տե՛ս ՀՀՊՏ 2010.06.23/28(762) Հոդ. 709:

³ Ընդունվել է 17.06.1998թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 1998.09.09/20(53):

⁴ Տե՛ս *Պետրոսյան Ռ.Գ.*, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական դատավարություն / Ռ.Գ. Պետրոսյան (իրավ. գիտ. դոկտոր, դոցենտ Լ.Ձ. Թադևոսյանի խմբագրությամբ): - Չորրորդ հրատարակություն. - Երևան.: Ոսկան Երևանցի, 2012, էջեր 544-545:

⁵ Տե՛ս *Мазурин С.Ф.*, Гражданский процесс. — СПб., Изд-во «Питер Пресс», 2008, էջ 158:

⁶ Տե՛ս *Հովհաննիսյան Վ.Վ.*, Քաղաքացիական գործերով դատական վերանայման ինստիտուտի զարգացման հիմնախնդիրները Հաստատում /Վ.Վ. Հովհաննիսյան: Երևանի պետ. համալսարան: - Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2011, էջ 228:

յաստանում /Վ.Վ. Հովհաննիսյան: Երևանի պետ. համալսարան: - Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2011, էջ 228:

⁷ Ընդունվել է 28.11.2007թ.: Տե՛ս ՀՀՊՏ 2007.12.19/64(588), հոդ. 1300:

⁸ Տե՛ս *Томина А.П.*, Принцип состязательности на стадиях проверки судебных постановлений в гражданском процессе. Дис. ... к.ю.н.— Москва, 2008, էջ 18:

⁹ Տե՛ս *Авдюков М.Г. и др.*, Советский гражданский процесс — М., Изд-во Московского университета, 1964, էջ 22:

¹⁰ Տե՛ս, օրինակ, Սարգոս իրավունքների եվրոպական դատարանի *Դե Հայեսը և Գիսելն ընդդեմ Բելգիայի* գործով 1997 թվականի փետրվարի 24-ի վճիռը, կետ 53, *Պլատակուն ընդդեմ Հունաստանի* գործով 2001 թվականի հունվարի 11-ի վճիռը, կետ 47:

ՔԱՂԱՔԱՑԻՎԱԿԱՆ**ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ**

- ¹¹ Տե՛ս *Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федерации* /под ред. **М.А. Викут.** М.: Изд-во «Юрайт», 2012, էջ 517:
- ¹² Տե՛ս *Гражданский процесс: Учебник* /Под ред. д.ю.н., проф. **А.Г. Коваленко**, д.ю.н., проф. **А.А. Мохова**, д.ю.н., проф. **П.М. Филиппова.** — М.: Юридическая фирма «КОНТРАКТ»; «ИНФРА-М», 2008, էջ 304:
- ¹³ Տե՛ս **Алиев Т.Т.**, Производство по пересмотру судебных постановлений ввиду вновь открывшихся обстоятельств в гражданском судопроизводстве: теоретические аспекты, перспективы развития. Дис. ... д.ю.н., - Саратов, 2005, էջ 330:
- ¹⁴ Տե՛ս **Боннер А.Т.**, Установление обстоятельств гражданских дел — М.: Городец, 2000, էջ 109:
- ¹⁵ Տե՛ս *Гражданский процесс: Учебник.* 3-е изд., перераб. и доп. / Под ред. **М.К. Треушникова.** М.: Издательский Дом «Городец», 2010, էջ 268:
- ¹⁶ Տե՛ս **Томина А.П.**, Принцип состязательности на стадиях проверки судебных постановлений в гражданском процессе. Дис. ... к.ю.н.— Москва, 2008, էջ 152:
- ¹⁷ Տե՛ս ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2012 թվականի սեպտեմբերի 28-ի թիվ ՍԴՈ-1049 որոշումը (ՀՀՊՏ 2012.10.10/49(923).1 հոդ. 1096.1):

THE JUDICIAL PROCEDURE OF REVIEW OF THE JUDICIAL ACTS BASED ON NEWLY DISCOVERED CIRCUMSTANCES

Tigran MARKOSYAN

The present research is done to analyse and discover the procedural features of review of the judicial acts based on newly discovered circumstances.

Taking into account the homogeneous essence of the current judicial activities, objectives and problems, the author has divided separate parts of the appeal survey. Also, the necessity of study and presentation of the other persons' response to the appeal taking part in the litigation, as an

activity in preparation part of the case are emphasised.

Besides, in the light of judicial proof's logic it is founded that the court, reviewing the well-grounded essence of the appeal, in other words – the presence or absence of a newly discovered circumstance, must examine and evaluate the proofs presented in the framework of the case directly.

As a result of the research, the author has deduced some gapes in the present legal regulation, as well as some suggestion has been made to improve civil procedure.
